

123/950 7/19. 3
Le: II/2.6. 7.
Budapest, 1950. jan. 18.

Rákosi Mátyás Elvtársnak
A Magyar Dolgozók Pártja Főtitkárának

B u d a p e s t .

Mint az államosított Fővárosi Operett Színház igazgatója, azzal a kéréssel fordulok Rákosi Elvtársához: nézze meg új operettünket, Offenbach "Gerolsteini nagyhercegnő"-jét.

Kérésem indokolására felhozom, hogy a darab bemutatója súlyos belső válságba sodort és olyan ellenmondásokat tárt fel előttem, amelyekkel szemben tanácstalanul állok.

Arról van szó, hogy a munka, amit elvégeztem, kommunista munka-e, vagy ellenforradalmi-tevékenység!

Az államosított Fővárosi Operett Színház január 13-án mutatta be a "Gerolsteini nagyhercegnőt". Irányításom alatt a színház dramaturgiai munkaközössége teljesen átdolgozta az offenbach-i mű szövegét. A darabot, amely a maga idejében politikai kulcsdarab volt, mai aktualitású politikai kulcsdarabbá alakítottuk át.

Igy lett a mi Gerolsteinünk /aszázadvégi kosztümök ellenére/ egy mai, marschalizált nyugati kisállam, amelyet korrump bitangokból és fajakókból álló bábkormányza kiszolgált az amerikai imperializmusnak. A darab a zenés pamflett ősi eszközeivel mutatja meg, hogyan sodorja teljes nyomorba "Gerolsteint" a tengerentúlról rákényszerített "Bratschild kölcsön", illetőleg a "kolibri-paktum" és hogyan üzi el végül a nép "Bratschild urat", a terv vezérigazgatóját.

A darab a bemutatón sikert aratott. A közönség, amely az első három előadáson többségében az üzemi bérlők soraiból került ki, végig kacagta az előadást. Néhány kulturvezető, aki jelen volt igen hasznosnak találta a darabot.

Hétfőn került sor a darab szakmai bemutatójára. Sajnos, csak másnap tudtam meg /az előadás szüneteiben az öltözőkben tartózkodtam/, hogy a második felvonás közben nagyobb csoport verődött össze színházi közéletünk néhány személyiségéből. Ezek felbátorodottan hangoztatták, hogy a darab "maga az ellenforradalom", "botránvos" és feltétlenül "be kell tiltatni". Ezt többek közt azzal indokolták, hogy mi-

kor a darab pozitív hősét, Péter Milon közkatonát bíróság elé állítják, ezt kiáltja: "Én nem védekezem, én vándolok!" Ezt úgy fogták fel, mint Rákosi Elvtárs szavainak idézését, ami egy operett keretében megengedhetetlen. Mi persze nem gondoltunk arra, hogy Rákosi Elvtársat idézzük. Azonban ez adta nekem a gondolatot, hogy Rákosi Elvtárhoz forduljak, nézze meg, hogy valójában olyan el-lenséges-e ez a darab, amit mi olyan jóindulattal csinál-tunk.

Ha előfordulhat az, hogy amit én egyértel-mű, nevetve-oktató, harcosan pártos darabnak szántam, elméletileg jól képzett elvtársak bizonyos csoportja szemében ellenforradalomnak hat, akkor valami végzetes baj van.

Vagy az én szemem hibás, vagy az övéké.
Egy kétségtelen: ha igaz az, hogy azon a poszton, ahová Pártunk rendelt, ellenforradalmi darabokat gyártatok, miközben azt hiszem, hogy hasznos kommunista munkát végeztem, akkor nem maradhatok a helyemen, egy percig sem.

De nem csak az én sorsom eldöntéséről van szó. Ugy érzem, hogy az új operett problémája igen fon-tos probléma. És meg kell azt is mondanom, hogy ezt a vásottan vidám és közérthető műfajt, amely a régi, nagy népmulatságok, a félig csepürágó mimus színház, a cir-kusz és a mindenkori "piactéri" színház közvetlen le-származottja, kulturkádereink egy része bizonyos arisz-tokratikus fanyalgással kezeli. "Hülyeség" legyintenek megvetően, azon röstelkedve, hogy a mókákön akaratla-nul is elnevezték magukat. "Nem művészet", mondják ki a szentenciát és közben nem értik meg, hogy a dolgozók egészséges nevettetése a művészet keretén is tulnövök-vő, életteni probléma.

Rákosi Elvtárs, lehet, hogy a színház, a-melynek vezetését Pártunk énrám bizta, rosszul, káro-san nevette. Akkor ezt illetékeseknek meg kell mon-dani és a vezetőt le kell váltani.

De a dolgozó tömegek nevetés-igényét nem lehet semmibe venni! És itt nem használ az, ha el-méletben folyton hangoztatjuk az operett fontosságát, de mikor a színpadon látjuk például Latabárt, ezt a vérbeli operett-kómikust, a nagy cirkuszi nevettetők egyenes leszármazottját, akkor lesujtón legyintünk. En ezért érzem olyan komoly horderejűnek - a magam prob-lémáján túl - azt a furcsa és jellemző vitát, amely a "Gerolsteini nagyhercegnő" körül élesedett ki, a szakmai bemutatón. /És azóta is egyre élesedik!/
Nagy hibának érzem, hogy a kulturká-derek egyrészenek egyszerűen nincs humorérzéke. Ez-által elszakadnak a vidám, optimista nevetésre vágó

tömegektől. Azoknak a muzeumba való "széplelkeknek" az uszályába kerülnek, akiknek szemében a "szinvonalas művészet" feltétlenül egyértelmű az ásitó unalommal, és akiknek minden "gyanus", ami tömeg-sikert arat.

Annyi vásottan jókedvű, minden nagy-képüségétől mentes, sugárzóan életvidám szovjet film-operett került már el hozzánk az elmúlt esztendőök alatt. Miért nem okulnak belőlük?!

Az Operett Színház dolgozói úgy érzik, hogy a "Gerolsteini nagyhercegnő" bemutatásával /bár a darab és az előadás tele van a nehéz kezdet hibáival és fogyatékoságaival/ politikailag hasznos munkát végeztek. Ha ez a munka az ő igyekezetük ellenére mégis káros, akkor ez egyedül az én hibám. En látok rosszul valamit, én vittem félre őket.

Kérem, Rákosi Elvtárs, ítélkezzeék felettem.

Szabadság!

Gáspár Margit

A Fővárosi Operett Színház művészeti igazgatója

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Révai miniszter elvtárs titkárságának

Gáspár Margitnak, a Fővárosi Operett Színház igazgatónőjének a 252-es számú Figy. lappal áttett, Rákosi elvtárshoz intézett beadványára közlöm az alábbiakat:

A Gerolsteini nagyhercegnő szövegkönyvét még a próbák megkezdése előtt bekértük és elolvastuk. A darabot tényleg aktualizálták, a Marschall-kölcsönt és az Atlanti paktumot gunyolják benne és annak romboló hatását mutatják Gerolsteinre. Politikailag feltétlenül jó irányu, szatírája sajnos nem Cervantes vagy Swift, hanem inkább a pesti kabaré színvonalán mozog.

- Az előadás még erősen magánviseli a polgári operett stílusát. Két komikus Latabár és Keleti, az egyik a hadügyminisztert, a másik a rendőrfőnököt játssza, lelkesen szolgálják az ügyet, a harmadik, Feleky, az udvari táncmestert alakítja, kissé gyanúsítható avval, hogy nem azonosítja magát a rábizott feladattal. Honthy Hanna a címszerepben szintén groteszkebbre vehetné a figurát. Nála is felmerül a gyanu, hogy szíve szerint pozitívra és a közönség szimpátiájának megnyerésére játszik.

Ha azt vesszük, hogy Gáspár Margit milyen nehéz területen dolgozik és politikailag a legrosszabb színész-anyagot, az elmúlt rezsim dédelgett sztárjait örökölte, azt kell mondanunk, hogy feltétlenül dicséretreméltó, jó munkát végzett. Felháborodása a szakmai bemutatón történtek felett ezért indokolt. Békés István, a Vidám Színház igazgatója és Hajdu Alfréd, az Uttörő Színház üzemigazgatója az előadás egyik szünetében színházi emberek nagyobb körében hangoskodva és agresszíven bírálták a darabot, ellenforradalminak minősítették, ami egyszerűen nem igaz. Tény az, hogy a darab egyik jelenetében, amikor az elnyomás ellen küzdő hőst Gerolstein ellenes tevékenységgel vádolják és ezért őt az ezt kivizsgálni hivatott bizottság elé állítják, akkor többek között ezt mondja " Én nem védekezem, én vádlok". A mondat itt helyén van és ezt Rákosi elvtárs személyével és perével kapcsolatba hozni enyhénszólva baloldali nagyképűség. De ha ilyen aggályaik voltak színházi embereknek, akik egyben párttagok is, akkor sem kollegális és még kevésbé pártszerű magatartás az, ha ennek nyilvánosan és hangoskodva adnak kifejezést, a helyes eljárás az lett volna, ha felmennek az igazgatói irodába és ott közlik véleményüket a színház igazgatónőjével, vagy felkeresik felettes hatóságukat, jelen esetben a Népművelési Minisztérium Színházi Főosztá-

lyát. Ezt Hajdu Alfréd pár nappal később meg is tette, érezve, hogy viselkedése a szakmai előadáson helytelen volt.

Összegezve: a darab szatirikus operett, műfajilag jó, politikai irányvonala helyes, a szövegekönv magas irodalmi igények kielégítésére nem való, de erre nem is aspirál, viszont nem marad alatta azoknak a követelményeknek, amiket ma általában a könnyű-műfaj területén támaszthatunk. Az előadásnak vannak jó és vannak gyengébb oldalai, de átlagosan megüti azt a mértéket, amit az Operett Színház jelenlegi együttesétől elvárhatunk. Hatása a közönség felé kitűnő, zsufolt házak mellett játszá, a nevetésekből és tapsokból megállapítható, hogy az emberek helyesen reagálnak a darab mondanivalójára. Megemlítjük még, hogy a francia rádió állítólag a premiert követő harmadik napon már megtámadta az előadást, az itteni amerikai követség sajtóosztálya is ismételtén felhívta a színházat és különböző kérdésekkel zaklatta, melyekből sejthető, hogy egyetlen céljuk az ijesztgetés, tudomására akarták hozni a színháznak, hogy felfigyeltek az előadásra. Végül valószínűleg az előadás politikai mondanivalójával áll összefüggésben az az incidens is, hogy napokkal azelőtt a színház külső falán a Lenin emlékünnepegy alkalmából elhelyezett dekorációt ismeretlen tettesek leszakították.

Budapest, 1950. évi január hó 27.-én.

/Berczeller Antal/
főosztályvezető.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Rólóni elhárulat! 8

Lényegében egyetértés Berceles
jelentésével. A darabot
majam is megríttem Gáspár
Marjót panama alapján.
Haza, hon az Offenbach-
operettet aktualizálták
é politizálták. Az előadás
vagyis jó.

A hívog, csellen hibáig
az a bizonyos hírségi
átvétel. Itt nincs igazán
Bercelesnek. Ezen Gáspár
Marjót panama fogva.

1731. Péter

Telet - benéke
Marjótul
Kendall
11/1

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR